

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	257
Land:	Somalia
Kilde:	Landinfo.
Titel:	Bakgrunn for dagens situasjon.
Udgivet:	15. juli 2009
Optaget på baggrundsmaterialet:	7. oktober 2009

Somalia

Sist endret: 15.07.2009

Republikk

Hovedstad: Mogadishu

Innbyggere: 10,7 millioner (FN 2005)

Religion: Islam (sunnisme)

Språk: Somali, arabisk (begge offisielle), italiensk og engelsk

Boktips

Bradbury, M., 2008, *Becoming Somaliland. Reconstructing a Failed State*. Bloomington, Indiana: Indiana University Press.

Abdullahi, M.D., 2001, *Culture and Customs of Somalia*. Westport, Connecticut: Greenwood Press

Artikler

Bildhaan, An International Journal of Somali Studies, Vol 5, 2005, Minnesota, Macalester College

Bakgrunn for dagens situasjon

Introduksjon

Somalia ligger på Afrikas Horn. Landet grenser til Djibouti, Etiopia og Kenya og omfatter relativt frodige områder i sør og karrige ørkenområder i nordvest. Befolkningen er i afrikansk sammenheng svært enhetlig, og den store majoriteten tilhører en somalisk klan samt snakker somalisk.

Siden 1990-tallet har tre mer eller mindre uavhengige regioner tatt form nord i Somalia: Somaliland; Puntland og Galmudug. I sør har islamistiske militære opprørere den seneste tiden (mai-juni 2009) tatt kontroll over tidligere myndighetskontrollerte områder, inkludert blant annet Shebelle-distriktene og Benadir, hvor Mogadishu er lokalisert.

Forholdene i Somalia er preget av voldelige sammenstøt, avmektige sentrale myndigheter, og en vanskelig humanitær situasjon. Forholdene er videre svært ustabile og maktforholdene lokalt endrer seg hurtig. Det er generelt en mangel på systematiske, uavhengige menneskerettighetsrapporteringer fra Somalia.

Somaliske klaner og klanbeskyttelse

Somalia er et klanbasert samfunn og forståelse av klansystemet er en forutsetning for forståelsen av Somalias historie og dagens samfunn. Klanen har tradisjonelt gitt grunnlaget for enkeltmedlemmers beskyttelse og bidratt til sikkerhetsmessig og sosial trygghet. Klanen har utgjort basisen for konflikthåndtering og tradisjonell rett, og dannet grunnlaget for representasjon i politiske organer. Innen hver klan finnes subklaner og mindre enheter, helt ned på familienivå. Samtidig som klanen kan stå samlet utad, kan subklaner være i væpnet konflikt seg imellom. Det er særlig konflikter innad i klaner som har preget situasjonen i Sør- og Sentral-Somalia de senere årene. De ulike militsene som inntil juni 2006 kontrollerte hovedstaden Mogadishu baserte seg på personer som tilhørte samme subklan. Også den islamske rettsunionens militser ble i hovedsak rekruttert fra de dominerende Hawiye-klanene. Klantilhørighet bestemte i realiteten hvilken makt militære og politiske bevegelser kunne oppnå.

Etter at al-Shabab og andre islamistiske militære organisasjoner tok over sentrale og sørlige deler av Somalia

og ideologiske og politiske konflikter har fått en mer fremtredende betydning (se under), har klanbeskyttelsen blitt mindre viktig. Flere av de tidligere klanmilitsene er nå oppløst eller innlemmet/underordnet enten myndighetenes styrker eller islamistiske organisasjoner. Al-Shabab har utnyttet sine medlemmers klantilhørighet til å utfordre og nedkjempe klanenes tradisjonelt sterke stilling.

Dersom en konflikt dreier seg om ordinær kriminalitet som ikke kan knyttes opp mot politiske eller ideologiske overbevisninger, kan klantilhørighet og -beskyttelse fortsatt være relevant i rurale områder i det sørlige Somalia. I Mogadishu er derimot situasjonen langt mer sammensatt.

Det eksisterer i hovedsak seks store klanfamilier. *Issaq* er den dominerende klanfamilien i nordvest. Her holder også den tallmessig mindre *Dir* til. I grenseområdet mellom Somaliland og Puntland finnes *Darod*-klanfamilier. *Hawiye* holder til i sørlige deler rundt elven Shabelle og i Mogadishu, og er oppdelt i minst 10 underklaner. Jordbruket i sør har tradisjonelt blitt drevet av de agropastoralistiske klanfamiliene *Rahanwayn* og *Digil*, samt bantugrupper. Siden 1980-tallet har tørke og stridigheter medført store endringer i bosetningsmønsteret i Somalia, noe som har betydning for lokale konflikter mellom og innad i klaner. I Mogadishu er i dag alle klaner representert, selv om det er Hawiye-klanene som er de sterkeste.

Utenfor klansystemet står bantufolk som hovedsaklig bor i jordbruksområdene i Sør og Sentral-Somalia. I bystrøk langs kysten lever den såkalte benadir-befolkningen. Disse er av blandet herkomst, blant annet arabisk, og er ikke en del av det somaliske klansystemet.

Somalias sammenbrudd

Etter Somalias uavhengighet i 1960 ble landet i en årrekke styrt av diktatoren Siad Barre. Medlemmer av Hawiye-klanen dannet i 1989 United Somali Congress (USC) i eksil i Italia. USC og andre krigsherrer bidro til Barres fall i 1991, hvorpå Somalia de facto opphørte å eksistere som stat. Landet ble etter Barres fall delt i klanstyrte områder, og hovedstaden Mogadishu ble i realiteten delt mellom ulike Hawiye-militser. I nordvest ble Somaliland erklært som uavhengig. Puntland og Galmudug, også i nord, har siden antatt varierende grad av selvstyre. I landet som helhet kjempet ca. 20 ulike klanmilitser om makten. Somaliere som tilhørte svake klaner eller minoritetsgrupper som er utenfor klansystemet ble fordrevet, særlig i Sør-Somalia.

I januar 1992 forbød FN all våpeneksport til Somalia. I samråd med FN besluttet USAs president George Bush sr. å opprette en amerikanskledet aksjon kalt Operation Restore Hope. FN-styrken UNITAF ankom i desember 1992 med 38 000 soldater fra 21 land.

Mens hungersnøden som hadde herjet landet var på retur, skulle FN-soldatene avvæpne de stridende partene. Dermed gikk UNITAF-styrkene fra å være velkomne til å bli upopulære, og ble våren 1993 erstattet av UNOSOM II. UNOSOM II fikk som første internasjonale operasjon mandat fra FN til å gripe inn internt i et land for å tvinge frem fred uten partenes samtykke. I løpet av 1993 ble en rekke somaliere og amerikanske soldater drept. I mars 1994 trakk amerikanske tropper seg ut. De siste FN-soldatene forlot Somalia i mars 1995.

Dannelse av overgangsregjering

Somaliland i nordvest har i realiteten fungert som en egen stat siden begynnelsen av 1990-tallet. Den erklærte seg uavhengig i mai 1991, og avholdt parlamentsvalg i september 2005. I 1998 utropte tre regioner i nordøst selvstyre under navnet Puntland. Somaliland og Puntland regnes for å være forholdsvis stabile politisk sett, men forholdet de to imellom er preget av konflikt i grenseområdene (se eget avsnitt under). Forholdet mellom Puntland og Galmudug (opprettet i 2006) er også konfliktfylt, og har resultert i bruk av militærmakt fra sistnevntes administrasjon.

Etter en konferanse i Djibouti i juli 2000 ble et provisorisk klanbasert parlament etablert; Transitional National Assembly (TNA), basert i Mogadishu. Overgangsregjeringen TNG ble også opprettet, basert på et føderalt system hvor medlemmene ble valgt på basis av klantilhørighet. TNG ble ledet av president Abdikassim Salat Hassan fra Hawiye-klanen Habr Gedir. TNG hadde formelt sett makten i 2000-2003, men i realiteten hadde overgangsregjeringen kun kontroll over en mindre del av Mogadishu.

En nasjonal forsoningskonferanse ble nedsatt i Nairobi oktober 2002 med støtte fra den østafrikanske organisasjonen Inter-Governmental Authority on Development (IGAD). Hundrevis av klaner og maktgrupper gjorde krav på å delta. I januar 2004 ble en avtale undertegnet mellom de viktigste krigsherrene og klanlederne om å opprette et parlament med 275 plasser.

I 2004 valgte overgangsparlamentet (Federal Transitional Parliament) i Nairobi en ny president, Abdullahi Yussuf Ahmed, tidligere president i Puntland. Transitional Federal Government (TFG) ble siden dannet. I januar 2005 ble Ali Mohamed Ghedi ny statsminister, og i mars samme år besluttet regjeringen å flytte til Somalia. I påvente av at sikkerhetssituasjonen i Mogadishu skulle bli tilfredsstillende, flyttet presidenten, statsministeren og deler av regjeringen til Jowhar i Midtre Shabelle. Imidlertid krevde en fraksjon av regjeringen, ledet av parlamentets daværende speaker, Sharif Hassan Sheikh Aden, at regjeringen tok sete i

Mogadishu. Statsminister Ghedi ble utsatt for to attentatsforsøk i Mogadishu i løpet av 2005. Regjeringens geografiske splittelse kombinert med en betydelig økning av våpenimport til Somalia, gjorde situasjonen i landet svært vanskelig. I tillegg pekte flere observatører på fremveksten av radikale islamske grupper som et usikkerhetsmoment. Ingen av disse gruppene deltok på forsoningskonferansen i Nairobi eller under etableringen av regjeringen. I februar 2006 ble overgangsparlamentet sammenkalt i Baidoa, etter enighet mellom president Yussuf og parlamentets speaker Aden.

Union of Islamic Courts

I løpet av våren 2006 endret maktforholdene i Mogadishu seg. I februar 2006 oppstod stridigheter mellom ulike militsgrupper. De stridende partene var samlet i henholdsvis den kortvarige The Alliance for the Restoration of Peace and Counter-Terrorism (ARPCT) og militsgrupper med bånd til byens sharia-domstoler. Kamper mellom lokale krigsherrer og islamister sammensluttet i Union of Islamic Courts (UIC) resulterte 6. juni i at islamistene tok kontroll over byen.

De elleve islamske domstolene i Mogadishu, som sammen med sine militser utgjorde UIC, økte sin oppslutning betydelig i løpet av et par år. Dette skyldtes blant annet deres forsøk på å slå ned på den svært omfattende kriminaliteten i Mogadishu. Eksempelvis bidro UIC til å fjerne veisperringer blant annet i Mogadishu. UIC fremsto også som viktige arenaer for opposisjonsaktivitet for store deler av Hawiye-klanen. I tillegg kom overgangsregjeringens manglende evne til å virke samlende på landet. Det hersket uenighet mellom overgangsinstitusjonene når det gjaldt forholdet til UIC. President Yussuf og speaker Aden ønsket samtaler med UIC, mens statsminister Ghedi motsatte seg dette.

I løpet av juni 2006 inntok UIC Jowhar og nærmet seg Baidoa. I juni 2006 etablerte UIC de islamske domstolenes høyeste råd (Islamic Courts Council - ICC) med sheikh Hassan Dahir Aweys som leder. Ifølge USAs myndigheter har Aweys forbindelser til al-Qaida. Samtidig fremsto den mer moderate sjeik Sharif Sheikh Ahmed som talsperson for UIC utad. Aweys og Ahmed representerte to ulike fløyer innen UIC og den økende splittelsen mellom disse fløyene ble mer tydelig utover høsten 2006.

En rekke land uttrykte bekymring over UICs maktovertagelse. I juli 2006 gikk etiopiske tropper inn i Somalia for å hindre islamistenes fremrykning. Etiopiske styrker etablerte en base i Baidoa, byen hvor den somaliske overgangsregjeringen TFG holdt til. For tilhengere av UIC var dette beviset på koplingen mellom Etiopia og TFG, noe som igjen undergravde TFGs myndighet og legitimitet.

I august 2006 kunngjorde lederne for Somalias overgangsregjering regjeringens avgang. Over 40 ministre hadde da allerede forlatt sine poster i protest mot at statsminister Ghedi ikke ville innlede fredssamtaler med UIC. Det var enighet om at statsministeren skulle utnevne en ny regjering innen kort tid. 15. august ble overgangsregjeringen og UIC likevel enige om å gjenoppta samtaler i Sudans hovedstad Khartoum, noe som fant sted i september samme år.

I løpet av høsten 2006 fortsatte UIC sin fremrykning og tok kontrollen over større deler av det sørlige og midtre Somalia, blant annet også havnebyen Kismayo, samtidig som de nærmet seg Baidoa. UICs maktovertakelser var ikke først og fremst preget av væpnet kamp, men kom snarere i stand etter forhandlinger med lokale klanledere. I en rekke av de områder der UIC tok kontrollen, ble det opprettet islamsk administrasjon av området, for eksempel i Nedre Juba (Kismayo) og Benadir.

De etiopiske styrkene fortsatte sin militære bistand til overgangsregjeringen. Sheikh Sharif (leder av eksekutivkomiteen av UIC) erklærte som en følge av dette jihad mot Etiopia. Da etiopiske styrker og soldater tilhørende TFG forflyttet seg mot byen Bur Hakaba 60 km sør for Baidoa i Bay-regionen 9. oktober, økte spenningsnivået. Denne aksjonen fremsto som en ren maktdemonstrasjon fra TFGs side, og føyde seg slik sett inn i et handlingsmønster hvor partene markerte styrke uten å gå inn i væpnet konfrontasjon.

24. desember intensiverte Etiopia sin militære operasjon og bombet somaliske flyplasser. Domstolsmilitsen ble drevet på retur flere steder, ikke minst i Mogadishu. Etter tre dager var UIC nedkjempet og begynte å gå i oppløsning. Tidligere militsmedlemmer vendte i stor grad tilbake til sine opprinnelige klaner og deres militser.

Parlamentets speaker Sharif Hassan Sheikh Ahmed som var tilhenger av dialog med UIC ble avsatt og den nye speakeren ble Osman Boqore. Dermed ble en av statsminister Ghedis største rivaler avsatt.

I februar 2007 godkjente FNs Sikkerhetsråd opprettelsen av en afrikansk fredsstyrke bestående av 8000 soldater fra en rekke afrikanske land til utplassering i Somalia. Flere av de afrikanske bidragsyterne stilte imidlertid ikke med sin andel soldater. FNs generalsekretær Ban Ki-moon startet dermed arbeidet med å utrede en fredsbevarende FN-styrke som skulle sendes til Somalia.

Fra mars ankom soldater fra Uganda som en del av den afrikanske styrken, og disse tok blant annet over kontrollen over Mogadishus flyplass fra de etiopiske styrkene. Samme måned brøt nye harde kamper løs i hovedstaden mellom etiopiske styrker og islamistiske opprørere - angivelig de hardeste kampene på 15 år.

Antallet flyktninger fra Mogadishu var ifølge FN flere hundre tusen i løpet av få måneder. Samtidig holdt Kenya sin grense mot Somalia stengt. Denne situasjonen, kombinert med flom i regntiden fra mai 2007, skapte svært vanskelige humanitære forhold for flyktningene.

Nasjonal forsoningskonferanse

En nasjonal forsoningskonferanse tok omsider opp sitt arbeid 21. juli 2007 i Mogadishu, etter flere utsettelse. Samtidig arbeidet FN med en forlengelse av mandatet til den afrikanske fredsstyrken samt opprettelse av en FN-styrke som kunne overta den afrikanske styrkens arbeid. UIC boikottet imidlertid konferansen sammen med representanter for enkelte av Hawiye- og Issaq-klanene. Det bidro sterkt til at kritikere hevdet konferansen ikke kunne vise til noe resultat da den ble avsluttet 30. august. En "motkonferanse" ble åpnet i Asmara 6. september, arrangert av blant annet islamistiske grupperinger og tidligere parlamentarikere.

29. oktober 2007 trakk Ghedi seg fra statsministerposten etter en langvarig konflikt med president Yussuf. Ghedi ble også anklaget for å ha vært ansvarlig for Etiopias mulighet til å bygge opp en sterk militær tilstedeværelse i Somalia. Gjennom 2007 og 2008 organiserte nye islamistiske militante grupper seg, og tok opp kampen mot overgangsmyndighetene og etiopiske samarbeidsstyrker. Særlig utmerket al-Shabab og Hizb ul-Islam seg. De fikk i løpet av kort tid overtaket i store deler av Somalia.

29. desember 2008 trakk president Yussuf seg fra sin stilling fordi han ikke klarte å sette en stopper for landets langvarige voldelige konflikt. 31. januar 2009 ble sjeik Sharif Sheikh Ahmed, tidligere talsperson for UIC, valgt til Somalias nye president. President Ahmed valgte Omar Abdirashid Ali Sharmarke til ny statsminister.

De etiopiske styrkene trakk seg endelig ut av Somalia i januar 2009, som del av en avtale fremhandlet i Djibouti. Fredsstyrker fra den Afrikanske Union (AMISOM), TFGs militære og moderate islamistiske grupperinger, ledet av Alliansen for frigjøring av Somalia (ARS), tok over de etiopiske styrkenes plasseringer. Til tross for denne utviklingen, fortsatte kampene, og al-Shabab og Hizb ul-Islam erklærte at de ville fortsette kampen mot TFG og deres kollaboratører, inkludert AMISOM.

I april 2009 vedtok en enstemmig regjering å innføre moderat sharia på landsbasis, idet myndighetene hevdet var et forsøk på å imøtekomme de islamistiske opprørsgruppene. Al-Shabab har dette som uttalt mål. Men al-Shabab og Hizb ul-Islam avviste regjeringens bestemmelse og gikk sammen om en storoffensiv i Mogadishu i mai. I løpet av få måneder har ytterligere 200 000 mennesker blitt drevet på flukt, og al-Shabab og andre islamistiske opprørsgrupper kontrollerer nå store deler av Somalia.

Al-Shabab

Det etiopiske nærværet i Somalia i 2007-2008, og overgrepene som ble begått av både somaliske og etiopiske regjeringssoldater, medvirket sterkt til den støtten opprørsgruppene fikk i befolkningen. Mangeårig konflikt, skyhøy arbeidsledighet og dårlige fremtidsutsikter, kombinert med manglende politisk lederskap, ga videre grobunn for fremveksten av en rekke militser og voldelige ekstremistiske grupper de seneste årene, deriblant og særlig al-Shabab. Al-Shabab betaler sine soldater, og deler ut klær, mat og våpen - og skaffer seg enkleste nye rekrutter i leire for internt fordrevne - der flyktningene mangler det helt grunnleggende for å overleve. Al-Shabab rekrutterer personer fra alle klaner og minoritetsgrupper og skiller ikke mellom sine medlemmer på bakgrunn av klan tilhørighet. Dette har ført til at noen minoriteter som over lang tid har blitt stigmatisert av dominerende klaner, har valgt å støtte al-Shababs fremrykning i sine nærmiljøer. Al-Shabab rekrutterer ikke kvinner.

Terroranslagene al-Shabab gjennomfører mot AMISOM og myndighetsmål i Mogadishu rammer også sivile, og radikal islam, som opprørsgruppene forfekter, er fremmed for somaliere flest. At al-Shabab og andre militsergrupper også rekrutterer barn og at soldater som ønsker å forlate militsen eller deres familiemedlemmer utsettes for hevngjerninger, har ført til at støtten al-Shabab hadde i befolkningen er betydelig redusert siden januar 2009.

Forholdet mellom Somaliland og Puntland

Somaliland erklærte seg selvstendig kort tid etter Barres fall i 1991. Landet er ikke anerkjent som selvstendig stat av noe annet land enn Etiopia. Siden 1991 har Somaliland målbevisst arbeidet med å bygge opp egne statsinstitusjoner, og valgt til en parlamentarikerforsamling er avholdt. Området har vært betraktet som sikkerhetsmessig stabilt. Puntland ble utropt som autonom stat innenfor Somalia i 1998. Somalias president Yussuf er tidligere president i Puntland, og har sin maktbase her.

Det har siden slutten av 1990-tallet vært en ulmende grensekonflikt mellom Somaliland og Puntland. Hovedkonflikten er knyttet til Sool- og Sanag-områdene mellom de to landene. Somaliland hevder at områdene hører inn under deres kontroll, og viser til at det var tilfelle under det tidligere britisk Somaliland. Innbyggerne tilhører imidlertid underklaner av Darod og har således samme klan tilhørighet som innbyggerne i Puntland (innbyggerne i det øvrige Somaliland tilhører stort sett Dir- og Issaq-klanene).

I 2003 tok Puntland kontroll over Sool og blant annet den viktige byen Las Anod fra Somaliland. Det har vært et uttalt mål for Somaliland å erobre dette området tilbake. Sommeren 2007 erklærte Sanag uavhengighet fra Puntland, og erklærte en egen stat under navnet Makhir. Gjennom 2007 tilspisset den ulmende konflikten seg betydelig, og medførte gjentatte militære trefninger. Somaliland tok igjen kontroll over Las Anod. I januar 2008 var det flere trefninger mellom Somaliland og Puntland over Las Anod, men i april 2009 var det fortsatt Somaliland som hadde kontrollen i byen.

Konflikten har medført et ukjent antall internflyktninger i området, som er svært krevende og tørt. Et økende antall internflyktninger fra Mogadishu-området til Puntland bidrar til å tilspisse situasjonen ytterligere. Det arbeides intensivt på internasjonalt plan for å avverge ytterligere eskalering av konflikten mellom Somaliland og Puntland. Særlig er dette av hensyn til sivilbefolkningen i området.

Den humanitære situasjonen i området betegnes av frivillige organisasjoner og CISS (koordineringsorganet for Somalia) som alvorlig. Særlig er tilgangen på primærtjenester som mat og helsestell svært mangelfull.

Pirater

I 2008 og 2009 har et økende antall pirater operert langs kysten av Somalia og i Aden-bukta. 12 % av all godstrafikk og 30 % av all oljeeksport til havs passerer disse farvannene. Piratvirksomheten har den senere tid fått massiv medieoppmerksomhet, særlig etter at flere vestlige skip og besetninger har blitt holdt i fangenskap av pirater. Det internasjonale samfunnet har gjennom nyere FN-resolusjoner igangsatt tiltak for å bekjempe piratene.

Sikkerhet og menneskerettigheter

Utover FNs sikkerhetsråds rapporter er det generelt en mangel på systematisk rapportering om sikkerhetsforholdene i flere deler av Somalia. Det er vanskelig å få detaljinformasjon om ulike lokale forhold, særlig i områder hvor det ikke er noen internasjonale organisasjoner til stede. Det må legges til grunn at det er en viss grad av underrapportering omkring forhold knyttet til sikkerhet i sin alminnelighet. Men det kan like fullt slås fast at sikkerhetssituasjonen er svært ulik i de forskjellige delene av Somalia, og at den har karakter av å være svært skiftende. For å måle sikkerhetssituasjonen kan indikatorer som tilstedeværelse av organisasjoner, fredsbevarende styrker, grad av sivil administrasjon, rettssystem, konfliktnivå og kriminalitet benyttes.

Etter borgerkrigen 1991-92 har landet vært preget av geografisk avgrensede lavintensitetskonflikter mellom klaner, subklaner og militsgrupper. Områdene med mest væpnet konflikt er de sørlige og sentrale delene av landet. Hovedstaden Mogadishu har i en årrekke vært preget av kriminalitet og konflikter mellom Hawiye-subklaner .

I det sørlige Somalia skifter sikkerhetssituasjonen raskt. De humanitære og menneskerettslige forholdene er alvorlige. For øvrig regnes Somalia som det farligste landet i verden å jobbe i for journalister og hjelpearbeidere, og Somalia rangeres på 153. plass av 173 land totalt på Reportere Uten Grensers pressefrihetsindeks.

I Somaliland og Puntland er det relativt sett roligere og mer stabile forhold, om enn med en ulmende grensekonflikt mellom de to statene, som eskalerte i løpet av 2007. Oppblussingen av konflikten har medført interne flyktningsstrømmer i et ukjent antall. Somaliland rapporteres å være trygt i forhold til kriminalitet, mens forhold knyttet til fri presse og møtevirksomhet er mer restriktive.

For den enkelte vil klanens styrke i varierende grad være viktig for å gi sikkerhet, og særlig i rurale strøk etter al-Shababs maktovertakelse i de store byene sør i landet. Internflyktningene regnes av mange for å være de mest utsatte per i dag. FN anslår at det finnes over 1,28 millioner internflyktninger i Somalia, hovedsakelig i sørlige Somalia og i grenseområdet mellom Puntland og Somaliland. Å sørge for humanitær hjelp og beskyttelse til disse gruppene er svært utfordrende, blant annet grunnet manglende infrastruktur. Siden kampene blusset opp i desember 2006 har nærmere 17 000 sivile mistet livet i Somalia som følge av konflikten.

Det foreligger få rapporter om kriminalitet, og dekningen varierer betydelig for ulike deler av landet. Det er først og fremst ulike små nasjonale MR-organisasjoner som rapporterer på kriminalitet i Somalia. Generelt er kriminalitet et problem, og preger sivilbefolkningens hverdag i ulik grad. Tall fra en av de somaliske MR-organisasjonene for første halvår 2005 tydet imidlertid på at det var en nedgang i antallet drepte i forbindelse med ran, hevn og familiekonflikter sammenlignet med tidligere år. Etter den islamske rettsunionens maktovertagelse i Mogadishu ga de fleste internasjonale observatørene og ulike FN organisasjoner uttrykk for at kriminaliteten ble betydelig redusert.

Konfiskering av eiendom forekom under borgerkrigen i 1991-92. Hvorvidt og i hvilken grad dette forekommer i

dag, er mer usikkert. Dette vil uansett variere i ulike deler av Somalia.

Rettsvesen

Somalia har vært uten en fungerende regjering, politistyrke og nasjonalt rettsvesen siden 1991. Dermed har overgrep, drap, ran og i varierende grad kidnappinger kunnet forekomme med ulik grad av straffefølgelse. I fraværet av dette har det tradisjonelle systemet (*xeer*) og islamske rettssystemer fylt noen av funksjonene til det manglende nasjonale rettsapparatet. På tross av disse rettssystemene er straffefrihet et faktum i mange sammenhenger. I tillegg medfører både de tradisjonelle og de islamske rettsreglene visse brudd på menneskerettighetene.

Ifølge Verdensbanken og UNDPs Social Economic Survey for Somalia 2004 opplyste anslagsvis 95 % av by- og landsbygdbefolkningen å ha tilgang til en form for tradisjonelt rettssystem (klansystem eller eldre). Samtidig opplyser ca. 48 % av bybefolkningen og ca. 37 % av befolkningen på landsbygda å ha tilgang på islamske rettssystemer. *Xeer* er et sett av lover og plikter som har til hensikt å regulere forholdet mellom naboklaner og sikre mest mulig fredlig sameksistens mellom disse.

Etter at al-Shabab tok over kontrollen i store deler av Sør-Somalia, har det blitt utført flere (og etter myndighetenes vedtak om innføring av Sharia-lovgivning i hele Somalia i april 2009, statssanksjonerte) amputasjoner som straff for kriminelle handlinger. Ifølge FN ble en 13 år gammel jente steinet til døde i full offentlighet i oktober 2008, dømt for utroskap etter at hun ble voldtatt av tre menn.

Internflyktninger (IDPs)

Internflyktninger anses av en rekke kilder som den mest sårbare gruppen i Somalia. Majoriteten av internflyktningene befinner seg i og rundt Mogadishu. Etter de utbredte, voldelige opptøyene i Mogadishu våren 2009, har mange flyktet til allerede overbefolkede leire langs Afgoye-korridoren. Internt fordrevne er ofte langt unna sine klanområder og blir dermed ekskludert fra klanbeskyttelse og klannettverk. Mange tilhører også i utgangspunktet svake klaner eller minoritetsgrupper. Disse forholdene har betydning for muligheten for sosial og sikkerhetsmessig beskyttelse for den enkelte. Tradisjonelt vil det være vanskeligere for internflyktninger å få sine saker opp i sharia-domstolene fordi disse er klanbaserte og internflyktningene befinner seg langt unna sine klanområder.

Ifølge UNHCR er det i dag 1,28 millioner internt fordrevne i Somalia og over en halv million mennesker er på flukt utenfor landet.

Kvinner

Somaliske kvinner må forholde seg til de rettigheter og plikter de har ifølge sharia og somalisk sedvane. De styrer som regel familiens indre liv knyttet til barn, hus og inntektsgivende arbeid. Kvinners ferdsel utendørs vil i gitte områder kunne gi risiko for overgrep og kidnapping.

I Somalia praktiseres den mest omfattende varianten av kvinnelig kjønnslemlestelse, infibulasjon. Anslagsvis 80 % av somaliske jenter gjennomgår infibulasjon, med påfølgende stor risiko for alvorlige komplikasjoner og senskader i forbindelse med fødsler og seksuelt samvær. 98 % av somaliske jenter utsettes for denne eller mildere former for kjønnslemlestelse.

Barn og kvinner i IDP-leire i Bossasso, Galkayo, Hargeisa og langs Afgoye-korridoren har rapportert et stort antall voldtekter de seneste årene. Overgripere møtes med straffefrihet, og i noen tilfeller må kvinnen eller jenta som ble voldtatt gifte seg med overgriperen, eller hun straffes i henhold til tradisjonell lov.

Sosioøkonomiske forhold

Somalia er uten fungerende statsinstitusjoner og landets innbyggere er tradisjonelt avhengige av klanene for beskyttelse og for sikkerhetsmessig og sosial trygghet. Det eksisterer svært lite statistikk om de sosioøkonomiske forholdene i Somalia og landet er eksempelvis ikke representert på UNDPs Human Development Index.

Befolkningstall for Somalia er svært usikre, men det kan slås fast at befolkningstilveksten er stor. Siste tall fra The World Factbook (CIA) i 2008 anslår befolkningen til å være drøye 9,5 millioner. Derimot er barnedødeligheten dokumentert svært høy grunnet blant annet mangelfull ernæring og infeksjonssykdommer. Opp mot 90 % av alle barnefødsler i Somalia finner sted i hjemmet.

Den humanitære situasjonen i Somalia er generelt svært vanskelig. Det er generelt lav tilgjengelighet på legehjelp og medisiner, og sanitære forhold er til dels svært vanskelige og mangelfulle på så vel landsbygda som i byene. Somalia er helt avhengig av ekstern bistand innen helse. Det forekommer at humanitær bistand utløser konflikter i særlig det sørlige og sentrale Somalia hvor uroligheter har hindret humanitære organisasjoner i arbeidet.

Ca. 20 % av somaliske barn påbegynner grunnutdanning. Ca. hver femte elev når femte klasse. Ca. 25 % av

den totale voksne befolkningen kan lese og skrive. Lese- og skriveferdighetene varierer derimot sterkt mellom byene og landsbygda. Eksempelvis er andelen kvinner som kan lese og skrive på landsbasis ca. 14 %, mens den blant kvinner på landsbygda og blant nomader oppgis av UNDP og Verdensbanken å være 6,7 %

Somalisk økonomi er svært sårbar og er basert på naturaljordbruk, eksport av råvarer og tilflyt av penger fra somaliere i utlandet. En usikker sikkerhetssituasjon og ødelagt infrastruktur preger de økonomiske utsiktene. En svært viktig bidragsyter til somalisk økonomi er pengeoverføringer fra somaliere bosatt i utlandet. Disse overføringene er av stor betydning for mange mennesker i Somalia.

Hvem søker asyl og hvorfor?

I Somalia blir folk generelt ikke utsatt for overgrep eller forfølgelse fordi de tilhører en bestemt klan. Klantilhørighet i seg selv er som regel ikke stigmatiserende. Årsaker til å søke beskyttelse i andre land er snarere knyttet til klanens manglende evne til beskyttelse og den generelle sikkerhetssituasjonen lokalt i Somalia.

Somalia har ifølge FN 1,28 millioner internflyktninger. Det er svært vanskelig å oppdrive eksakte tall og ulike anslag verserer. Ca. én million somaliere lever utenfor Somalia, hovedsakelig i Den persiske gulf, Vest-Europa, Nord-Amerika og Australia. I tillegg lever flere hundre tusen i særlig Kenya, men også Etiopia og Jemen. Diasporaen spiller en helt avgjørende rolle for somalisk økonomi gjennom tilførsel av utenlandsk valuta.

Søkere til Norge

Før 1991 tilhørte majoriteten av somaliske asylsøkere i Norge Issaq-klanen. Etter 1991 og frem til 1999/2000 har majoriteten av søkere anført tilhørighet til ulike Hawiye-klaner. Etter dette har ca. halvparten av søkerne opplyst at de tilhører minoritetsgrupper, er medlemmer av ulike deler av Hawiye-klanen eller tilhører Benadir-befolkningen. I 2005 kom det 606 asylsøkere fra Somalia til Norge. I 2006 var antallet 632, mens tallene for 2007 viste en sterk nedgang med 187 ankomne asylsøkere. I 2008 ankom det 1293 somaliske asylsøkere. Iløpet av årets fem første måneder i 2009, har det kommet 759 asylsøkere fra Somalia.

Somaliske asylsøkere til Norge de siste årene kommer i all hovedsak fra de store byene, de fleste fra områdene rundt Mogadishu og langs kysten i sør. Asylsøkernes anførsler er de forhold og momenter som fremkommer av søkerens forklaring. Somaliske søkers anførsler knytter seg til den generelle sikkerhetssituasjonen. En rekke søkere anfører at de tilhører minoritetsgrupper og at de derfor har vært utsatt for eller frykter overgrep. Det forekommer kvinner som mener de trenger beskyttelse ut i fra trussel om eller gjennomføring av tvangsekteskap, vold og voldtekt. Tvangsrekruttering til milits, eiendom fratatt søkeren og tvangsarbeide anføres også.

Fordi mange anførsler knytter seg til klantilhørighet og geografisk tilhørighet, legger Landinfo stor vekt på å ha oversikt over all relevant informasjon om disse forholdene. Informasjon som gjør det mulig å fastslå søkers klantilhørighet, den aktuelle klanens styrke og evne til beskyttelse, spørsmålet om klanen ligger i væpnet konflikt og i tilfelle på hvilket nivå eventuelle konflikter ligger, er viktig i denne sammenhengen. Ettersom sikkerhetssituasjonen kan endre seg raskt i de enkelte områder, vil en til enhver tid oppdatert kunnskap om gitte områder være av stor betydning.

Siden mange anførsler knytter seg til spørsmål om faren for å bli utsatt for overgrep og kriminelle handlinger, er det vår oppgave å bidra med landkunnskap som gjør det mulig å trekke et skille mellom det å være offer for kriminalitet og det å være offer for andre typer forhold som faller inn under kriteriene for å få innvilget opphold i Norge. Vi bidrar blant annet også med informasjon fra en rekke kilder om den generelle sosioøkonomiske situasjonen i landet fordi dette er forhold som kan være viktige å belyse.

Kilder

Det er generell mangel på systematiske, uavhengige menneskerettighetsrapporteringer fra Somalia. Det kan også være vanskelig å få detaljinformasjon om ulike lokale forhold, spesielt fra områder hvor det ikke er noen internasjonale organisasjoner til stede.

Dette notatet baserer seg på åpne kilder, heriblant materiale fra UNHCR, FNs sikkerhetsråd, UN OCHA Somalia, Crisis Group, UK Home Office Country and Origin Information Service, Utlændingesservice, The Economist Intelligence Unit, Landguiden (betalingstjeneste), Caplex, Centre for Humanitarian Dialogue, Centre for Research and Dialogue og The Power and Interest News Report.

Landinfos tjenestereiser for å innhente informasjon om forhold i Somalia, går først og fremst til Nairobi, Kenya. Ut av sikkerhetshensyn er det ikke forsvarlig å reise inn i Somalia. Senest våren 2009 var Landinfo i Nairobi, som oppfølging etter reiser i 2008, 2007 og 2005. Nairobi er et knutepunkt for virksomhet i Somalia

all den tid Mogadishu har en lite forutsigbar sikkerhetssituasjon. I tillegg er det komplisert å ta seg rundt i Somalia rent praktisk. Det er heller ikke gitt hvem som har oversikt over situasjonen på de ulike stedene. Vi vektlegger sterkt å ha tilgang på flere kilder som kan belyse de samme spørsmålene knyttet til Somalia. Til sammen kan flere kilder gi et bilde som har en akseptabel grad av troverdighet.

I henhold til Offentleglova er Landinfo forpliktet til å offentliggjøre informasjonen vi videreformidler til våre brukere. Dersom opplysninger unntas offentlighet i tråd med lovverket, vil dette gå tydelig frem av dokumentet, og lovhjemmel vil identifisere hvorfor opplysningene er unntatt offentlighet.

Hensyn til kildevern gjør at Landinfo tidvis ser seg nødt til å anonymisere kilder. På denne måten kan vi publisere opplysningene kilden har gitt oss, uten at det er til fare eller hinder for kilden eller det arbeidet kilden utfører.